

Kaupungin kulttuuriperintö on ajallinen viidakko

Kaupunkien rakennuskannat ja asemakaavat muodostuvat eri aikoina syntyneistä osista. Kaupunkikuva on moniaikainen. Sitä pidetään rikkautena ja suojeluperusteena, mutta kaupunkielementtien keskinäiset ajalliset poikkeavuudet voivat olla peruste myös rakennusten purkamiselle. Ajallinen kerrostuneisuus ei koske vain taloja ja kaupunkirakennetta. Myös kaupunkia määrittävissä arvoissa ja asenteissa on kerrostuneisuutta. Kulttuuriperintöön ja sen arvottamiseen vaikuttavat eri aikakausien normit ja käsitykset. Tämän *Yhdyskuntasuunnittelu*-lehden erikoisnumeron artikkelit pureutuvat kulttuuriperinnön monisyisyyteen ja kerrostuneisuuteen monesta eri näkökulmasta.

Arvonluonti tarkoittaa, että resurssi saa uutta käyttöarvoa. Kulttuuriperinnön arvonluontiin liittyvistä eriaikaisuuksista ja viiveistä seuraa kulttuuriperintötyön ammattilaisten ja suuren yleisön välisiä jännitteitä. Monien 1900-luvulla tehtyjen suojelupäätösten lähtökohta oli asenteiden vanhempaan kerrostumaan kuuluva käsitys kulttuuriperinnöstä monumentaalisten, vanhojen rakennusten ja loistokkaiden esineiden kokonaisuutena. Kulttuuriperintöinstituutioiden ja niiden ammattilaisten käsitys kulttuuriperinnöstä on kuitenkin viimeistään 2000-luvulla muuttunut. Suojelun aikaikkuna on laajentunut yhä nuorempiin kohteisiin. Aineellisten kappaleiden rinnalle on noussut elävää ja aineetonta perintöä kuten tapoja, juhlia ja kädentaitoja. Kulttuuriperinnön arvottamiseen ja vaalimiseen osallistetaan instituutioiden ja ammattilaisten vastapainoksi myös kansalaisia ja kaupunkilaisia. Yhteisöllistäminen ja yhteisöllisyys ovat 2020-luvulla arvossaan.

Kaikkien käsitys kulttuuriperinnöstä ja sen arvottamisesta ei kuitenkaan ole avartunut. Kun 1960- ja 1970-lukujen modernistista betoniarkkitehtuuria ehdotetaan suojeltavaksi, herää monessa rivikansalaisessa vastustus.

Rakennuksia pidetään liian nuorina tai rumina kulttuuriperinnöksi. Viive näkyy myös, kun kulttuuriperintöammattilaisten keskusteluista välittyviä näkemyksiä verrataan kaikkien kansalaisten näkemyksiin. Vuoden 2021 kulttuuriperintöbarometrin vastaajista 41 % katsoi vastuun kulttuuriperinnöstä huolehtimisesta ensi sijassa viranomaisilla ja 28 % kansalaisilla (<https://www.museovirasto.fi/fi/palvelut-ja-ohjeet/julkaisut/kulttuuriperintobarometri>). Käsitys kulttuuriperinnön yhteisöllisyydestä ei ole kulttuuriperintöyhteisön rivijäsenten keskuudessa vielä vakiintunut. Toisaalta barometrissa välittyi myös arvostuksia, jotka ammattilaisnäkökulmasta ovat aikaansa edellä: Luonnonympäristö on hitaasti raivaamassa tietään kulttuuriperintöhallinnon piiriin, mutta barometrin vastaajista jo 28 % piti luonnonympäristöä kulttuuriperintönä ja kulttuuriympäristönä. Ammattikunnan näkemys seuranne tässä asiassa viiveellä kansalaisten näkemyksiä.

Kulttuuriperinnön historiallisen arvonluonnin monikerroksellisuutta ja eriaikaisuuksia on mahdollista jäsentää Anna Sivulan (2022) käsitteellä ”historiografinen varanto”. Historiografinen varanto koostuu tutkimukseen tai kuvitelmiin perustuvista historioista, jotka ovat tarjolla kulttuuriperinnön arvon luomiseen. Suurkaupungin historiografinen varanto on valtava, ja sieltä voi aktualisoitua toinen toistaan oudompia, eri aikoina laadittuja kehyskertomuksia, jotka kiinnittyvät kaupunkiympäristöön, paikkoihin ja rakennuksiin. Yhteisö voi löytää historiografisen varannon syvistä kerrostuksista tutkimuksellisesti vanhentuneita tulkintoja, joihin kiinnittyvä kulttuuriperintö saa uutta käyttöarvoa esimerkiksi nationalistisen tai modernistisen kehyskertomuksen vahvistajana.

Tämä *Yhdyskuntasuunnittelu*-lehden erikoisnumero ja edeltävä numero muodostavat kaupungin kulttuuriperintöön keskittyvän kokonaisuuden. Ensimmäinen teemanumero syventyi kaupunkilaisten osallisuuteen ja osallistamiseen suunnitteluprosesseissa. Tämä toinen teemanumero lähestyy kaupunkitilaa ja urbaaniperintöä historia- ja maisemantutkimuksen sekä kulttuurisen muistin kautta. Artikkeleita yhdistäväksi langaksi virittyy kulttuuriperinnön ajallinen monimuotoisuus ja sen muuttuvaisuus.

Visa Immonen ja Anna Sivula

Kirjallisuus

Sivula, A. (2022). Turun Tuomiokirkko historiografisen operaatioanalyysin kohteena. Teoksessa R. Mähkä, M. Ahonen, N. Heikkilä, S. Ollitero & M. Räsänen (toim.), *Kulttuurihistorian tutkimus. Lähteistä menetelmiin ja tulkintaan*. Turku: Kulttuurihistorian seura. Painossa.